

Externt kapital med komplikationer

Vid halvårsskiftet 2016 infördes en del nya regler i föreningslagen, som tillsammans med inkomstskattelagen är avgörande för kooperativt företagande. Det kom en "moderniserad" föreningslag" i form av nya paragrafer i 1987 års föreningslag och alltså ingen ny lag. De viktigaste nyheterna gäller hur kooperativa företag kan få in kapital från ickemedlemmar.

Nu får föreningarna lov att emittera förlagsinsatser i obegränsad mängd till externa investerare. Hittills har externa inte fått ha mer förlagsinsatser än medlemmar och medarbetare. En annan nyordning är att en förening får behålla enkelbeskattningen, när den äger ett dotterföretag tillsammans med externa investerare och alltså inte endast med andra kooperativa intressen. En förutsättning är att föreningen är majoritetsägare,

RISK FÖR BEROENDE

Dessa båda ändringar kan vara positiva eftersom synergier kan uppstå när kooperativa företag bidrar med råvaruresurser och externa investerare med kapital. Föreningarna bör dock inte göra sig beroende av de externa finansiärerna, vilket innebär att det externa kapitalet inte får investeras i den medlemsnära verksamheten. Då kan det gå som i den finska slakten och skogen, där i princip all medlemsnära verksamhet styrs av börsaktörernas krav på kapitalavkastning, något jag tog upp i Lantbrukets Affärer 4 och 7, 2014, där jag behandlade problemen i HK Scan och LSO.

En mera anmärkningsvärd lagändring är att kooperativa föreningar får lov att införa stadgeparagrafer som tillåter så kallade investerande medlemmar. Externa investerare ska få bli medlemmar på lika basis som andra medlemmar. Ett problem med investerande medlemmar är att de kan få finansiell makt över föreningen. Vid sitt utträde ur föreningen får de investerande medlemmarna med sig sitt insatskapital och föreningens egenkapital blir därmed urholkat.

ÖPPNAR FÖR INTRESSEKONFLIKT

Ett annat problem är att investerande medlemmar får rösträtt och kan väljas till förtroendeuppdrag. Om en förening skulle tillåta vem som helst att bli investerande medlem, kan representanter för konkurrerande företag få inflytande. I en slakteriförening skulle exempelvis djurrättsaktivister vilja bli investerande medlemmar.

De investerande medlemmarnas rösträtt ska visserligen begränsas såtillvida att deras samlade röstetal inte får vara mer än en tredjedel av alla röster vid ett stämmobeslut. Trots denna begränsning kan de bli en maktfaktor, eftersom det vid stämmor finns möjligheter att bilda koalitioner med kritiker i den gängse medlemskåren.

Denna nyordning är inte i överensstämmelse med begreppet kooperativt företagande. Kooperation innebär ju att medlemmar säljer till föreningen, köper från den, arbetar i den, lånar kapital från den, erhåller tjänster från den eller på annat sätt nyttjar föreningen. Föreningar med investerande medlemmar kan inte sätta nyttjarintresset i högsätet utan de måste lika mycket tillgodose investerarnas krav på kapitalavkastning. Det uppstår alltid konflikter när medlemskåren blir allt mer heterogena. Med motstridiga medlemsintressen ökar sannolikheten att den anställda ledningens makt ökar.

FRANSKT EXEMPEL

Idén med investerande medlemmar är dock inte helt unik. Franska kooperativa föreningar har ett finansieringsinstrument som heter titre participatif, ungefär deltagaräganderätter. Den ursprungliga tanken var att lokala och regionala föreningar skulle kunna få finansiellt stöd av ortsbefolkningen och närbelägna näringsidkare. Innehavarna av sådana värdepapper får en kapitalavkastning men har ingen rösträtt i föreningen.

Något motsvarande argument kan inte vara relevant i Sverige, med dess överlag stora föreningar. Dessutom finns andra lösningar om utanförstående vill ge finansiellt stöd åt en förening som aktier i ett delägt dotterföretag, förlagsinsatser, olika slags lån och överinsatser från existerande medlemmar.

ENKELBESKATTNINGEN FÖRDEL

En skillnad gäller dock skatteaspekten. En förening har avdragsrätt i inkomstdeklarationen för utbetalningar till medlemmarna. Samma regler om enkelbeskattning ska rimligtvis gälla för föreningens utdelningar till investerande medlemmar. I konkurrensneutraliteten namn bör lagstiftaren då också införa enkelbeskattning för aktiebolag.

Det finns anledning att undra om lagstiftaren hade medlemmarnas bästa för ögonen, när de beslöt om att det i lagtexten skulle finnas möjlighet för kooperativa föreningar att ha medlemmar, som enbart har intresse av kapitalavkastning. Det är bara att hoppas på att regeln om investerande medlemmar inte får någon spridning inom den svenska lantbrukskooperationen. Det lär dock finnas en förening som redan har nappat, enligt uppgift med avsikt att därigenom kunna behålla kapital från tidigare leverantörer.

Jerker Nilsson
Institutionen för ekonomi, SLU Upsala

